

Intagnas upplevelser av Kriminalvården

Möjligheten att minska återfall genom meningsfull sysselsättning

Magistersavhandling i utvecklingspsykologi

Matilda Skrifvars, 38437

Åbo Akademi, Vasa

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Handledare: Kaj Björkqvist

Våren 2020

Abstrakt

Syfte: Undersökningens syfte är att kunna dra slutsatser om Kriminalvårdens framgång i relation till återfallsstatistik och intagnas upplevelser. Syftet uppnås genom att analysera återfallsstatistik och beskriva Kriminalvårdens olika typer av sysselsättningar och sedan jämföra resultaten med intagnas upplevelser från anstalter.

Metod: Undersökningen gjordes på anonyma inlägg från Flashback.org. Inläggen analyserades och kategoriserades utgående från intagnas upplevelser av Kriminalvården.

Resultat: Intagna med långa fängelsestraff återföll i brott i högre grad än intagna med korta fängelsestraff. Endast 44 procent av forumanvändarna hade blivit erbjudna någon form av sysselsättning under sin tid vid anstalt. Undersökningsresultaten visar på att intagna som blev erbjudna sysselsättning hade en mindre risk för återfall. De vanligaste formerna av sysselsättningar som beskrevs i inläggen var utbildning och behandling. 57 procent av forumanvändarna upplevde tiden i anstalt som negativ. Undersökningen visar på att om anstaltsvistelsen upplevs som negativ är risken för återfall större. Resultaten förtydligas med hjälp av direkta citat från forum.

Konklusion: Undersökningen visar på ett samband mellan sysselsättning i anstalt och återfall.

Sökord: fängelse, anstalt, kriminalvård, återfall, recidivism, prison, correctional care, vankeinhoito, vankila, rikoksen uusiminen

Innehållsförteckning

1. Introduktion	4
1.1. Syfte.....	4
1.2. Bakgrund	4
1.2.1. Straffets funktion	5
1.2.2. Sysselsättning inom Kriminalvården.....	6
1.3. Definitioner av centrala begrepp	11
1.4. Teorier om prevention	11
1.5. Statistik gällande psykiskt mående i anstalt	14
1.6. Statistik gällande återfall i brott.....	15
1.7. Hypoteser och frågeställningar.....	17
2. Metod	18
2.1 Sampel	18
2.2. Procedur.....	18
2.3 Mätningens reliabilitet och validitet	20
2.4. Etik.....	20
3. Resultat.....	21
3.1. Kriminalvårdens åtgärder för att minska återfall i relation till återfalls statistiken.....	21
3.2. Slutsatser från intagnas upplevelser	21
4. Diskussion	28
4.1. Sammanfattning av resultaten	28
4.2. Forskningens implikationer	28
4.3. Forskningens begränsningar	29
4.4. Förslag till fortsatt forskning	29
Referenser.....	31
Appendix	35

Jslucifer (2015) "Det spelar ingen roll om fängelseväggarna så vore i guld, de skulle fortfarande vara väggar och inneha samma syfte; alltså att hålla oss inlåsta"

1. Introduktion

Kriminalvårdens motto är "Vi bryter den onda cirkeln" (Kv, 2019e). Kriminalvården strävar efter att göra samhället säkrare och minska återfall i brott. Kriminalvården ansvarar även för att verkställa straff och ansvarar för hela Sveriges häkten, fängelser och frivård (Kv, 2019e). Kriminalvården finansieras av statliga medel och under år 2019 var budgeten för Kriminalvårdens verksamhet 9 346 540 000 kronor (Kv, 2019e). Kriminalvårdens vision är "Bättre ut" och bygger på att klienterna ska få en bättre chans att leva ett lagligt liv efter att klienterna har avtjänat sitt straff (Kv, 2019d). Kriminalvårdens värdegrund sammanfattas med orden: klientnära, professionell, rättssäker och pålitlig. Alla människor har lika värde och ska behandlas med respekt och de mänskliga rättigheterna ska tryggas i Kriminalvårdens arbetssätt (Kv, 2019c). Kriminalvårdens klienter ska få verktyg och färdigheter för att bättre kunna leva sitt liv utan kriminalitet och missbruk efter avtjänat straff (Kv, 2007).

Även om kriminalvården gärna lägger fram en bild som visar dess rehabiliterande sida, visar en analys av forum från Flashback.com som är skrivna av frivårdna en mycket annan sida. Kriminalvården ägnar sig gärna åt "extra" bestraffning utöver fängelsestraffet som blivit dömt i rätten. Denna bestraffning kan komma i form av att man aktivt väljer att inte informera fångarna om deras rättigheter eller aktivt "tappar bort" olika förfrågningar och klagomål från fångarna.

1.1 Syfte

Syftet med denna avhandling är dra slutsatser om Kriminalvårdens framgång i relation till återfallsstatistik och intagnas upplevelser. Detta uppnås genom att analysera återfallsstatistik från Sverige och genom att analysera vilka brottsförebyggande åtgärder Kriminalvården tar, och slutligen jämföra resultaten från analyserna med intagnas upplevelser av svenska anstalter.

1.2 Bakgrund

Kriminalstatistiken i Sverige har ändrats mycket under de senaste 20 åren. Personer som blivit dömda (innefattar även enklare bötesbrott, exempelvis lindrigare trafikbrott) under åren 1995–1998 har följts upp för återfall under en uppföljningsperiod på ett till tre år. Under uppföljningsperioden återföll ungefär var tredje person (33 %) inom tre år (Ekström, 2000).

Hälften av återfallen skedde redan under det första året. Risken för att återfalla i brott minskar med stigande ålder. Medan risken för återfall ökar ju mera tidigare belastningar personerna har. Av de personer som blivit lagförda under år 1998 som inte hade tidigare belastningar återföll endast 21 procent inom uppföljningsperioden på tre år (Ekström, 2000). Personer som hade två tidigare belastningar återföll cirka 50 procent inom fem år. Av personer som hade minst tio tidigare belastningar återföll hela 96 procent inom fem år (Ekström, 2000). Kriminalstatistiken från år 2012 visade på att 41 procent av lagförda personer återföll i brott inom tre år, och då exkluderades enklare bötesbrott från statistiken (Brå, 2019a).

I Norge ser återfallsstatistiken olika ut beroende på hur man definierar återfall i brott. Under år 2005 begick 31 procent av de som blivit frigivna ett nytt brott inom ett år (Andersen & Skaröhamar, 2013). Av de frigivna begick 19 procent ett nytt brott som ledde till frihetsberövande åtgärder inom tre år efter frigivningen (Andersen & Skaröhamar, 2013). Enligt Kriminalvården (2019f) återföll 18 procent i Norge år 2013. Under år 2013 återföll 35 procent i brott i Finland, i Danmark återföll 35 procent, i Island återföll 20 procent, och i Sverige återföll 34 procent (Kv, 2019f). Siffrorna gällande återfall är dock inte jämförbara mellan länderna, eftersom det finns skillnader i hur rättsväsendet fungerar i de olika länderna. Exempelvis definieras tiden mellan återfall olika i länderna (Kv, 2019f).

1.2.1 Straffets funktion

Straff används som ett verktyg för att kunna hantera brottslingar. Straff används även som ett sätt för staten att uttrycka sin makt, och som en manifestation för samhällets kollektiva moral (Sarnecki, 2015). Många i samhället har svårt att acceptera orättvisorna som händer och ett sätt att kunna acceptera det är att tydligt markera sin egen moraliska ställningstaganden till det som vi anser vara oacceptabelt handlande. Varken brott eller lagar som definierar brott existerar oberoende sammanhang. Kriminalisering och avkriminalisering av olika handlingar är en del av vårt samhälle. Samhället reagerar på kriminellt beteende genom en reaktion (straff) för den som har begått brottet, vilket är självklart för de flesta människor (Sarnecki, 2015). Däremot är det mindre självklart i samhället vilka effekter straffet kan förväntas få (Sarnecki, 2015).

Riktlinjer för bestraffande åtgärder som medför obligatoriskt fängelsestraff visar ett tydligt meddelande om straff åt lagbrytaren och fängelsestraffets tid visar ett politiskt och socialt ställningstagande inom samhället att lagbrytare kommer att straffas och frihetsberövas, samtidigt som det ger samhället en illusion av säkerhet. Långa fängelsestraff betonar straffets

fyra grundprinciper: vedergällning, inkapacitering, avskräckning och tid (Middlemass & Smiley, 2016).

Iglesias, Semeshenko, Schneider, och Gordon (2012) presenterade i sin artikel "Does it pay to punish?" en enkel modell gällande brott och straff. Modellen grundar sig på antagandet att straff har en avskräckande effekt på kriminalitet. De kom fram till att genom att minska resurserna för att utreda brott med lågt straffvärde, ökade antalet brott med högre straffvärde. Redan en liten ändring i sannolikheten för bestraffning hade en lavinartad effekt på kriminaliteten (Iglesias et al., 2012).

Van Ginneken och Heyes (2017) identifierade två primära typer av straff: straff genom frihetsberövande och straff genom s.k. "hard treatment". Hard treatment innebär att lagbrytaren får utstå prövande behandling av personalen på anstalten, både fysiskt och psykiskt. För att kunna rättfärdiga bestraffning av kriminella handlingar krävs att strafflagen säkerställer att det beläggs en korrekt mängd bestraffning, även om olika rättfärdigande varierar signifikant gällande hur man avgör vad som utgör "korrekt mängd bestraffning" (Van Ginnekin & Heyes, 2017).

Definition av bestraffning utgår från "Hart/Benn/Flew" modellen, vilken definierar bestraffning av kriminella handling som följande: obehagligt (ett straff måste innehålla något som är smärtsamt eller något som är svårt att utstå), retroaktivt (för att bestraffa någon som brutit mot lagar), individuellt (det är riktat mot en specifik lagbrytare), avsiktligt (genomförs avsiktligt av någon annan än lagbrytaren och är lagligt bunden) (Van Ginnekin & Heyes, 2017). Man borde ta i beaktande att straffet upplevs olika för olika lagbrytare även om de döms till samma straff. Straffet kan ta olika uttryck hos lagbrytaren även om det inte märks utifrån, exempelvis klaustrofobi till följd av isolering (Van Ginnekin & Heyes, 2017). Straff behöver ett extra bestraffande element, hard treatment. Denna syn på straff kommer från den allmänna uppfattningen att en dom endast räknas som straff om det upplevs som obehagligt i praktiken. Den obehagliga upplevelsen av fängelse visar samhällets ogillande och bidrar med avskräckande effekt av straffrätt (Van Ginneken, Hayes, 2017).

1.2.2. Sysselsättning inom Kriminalvården

Kriminalvården i Sverige har skilda fängelser för män och kvinnor. Det finns i dagsläget sex anstalter för kvinnor i Sverige. Anstalterna för kvinnor har personal som är utbildad för att kunna möta dömda kvinnors särskilda behov. Kvinnor i fängelse utgör endast cirka fem procent

av totala antalet intagna i fängelse i Sverige. Anstalterna för kvinnor är Hinseberg, Färingsö, Sagsjön, Ljustadalen, Ringsjön och Ystad (Kriminalvården 2019b).

I enlighet med Fängelselagen (SFS 2010:610) 3 kap. 1§ ska varje intagen ges möjlighet till sysselsättning, bestående av arbete, utbildning, brotts-och missbruksrelaterade program eller annan strukturerad verksamhet (Fängelselagen, SFS 2010:610). I enlighet med 3 kap. 2§ (Fängelselagen, SFS 2010:610) är en intagen även skyldig att utföra eller delta i sysselsättningen som anvisas åt denne. Kriminalvården är en myndighet som styrs av fängelselagen (se bilaga 1) och vilket straff dömda får bestäms genom brottsbalken.

För vissa av de fängelsedömda kan det vardagliga livet vara en utmaning, exempelvis att laga mat och tvätta kläder (Kv, 2019a). Det är därför viktigt att Kriminalvården kan anpassa studier, behandlingsprogram och annan sysselsättning efter varje individs enskilda förmåga och behov (Kv, 2019a). Behandlingsprogram finns för intagna som själv vill ändra sin livsstil. Kriminalvården prioriterar intagna med medel till hög risk för återfall. Kriminalvården vill kunna erbjuda alla en möjlighet att delta i ett behandlingsprogram som passar dem och deras svårigheter, men ibland kan en intagen inte delta i behandlingsprogram trots att den intagne själv är tillräckligt motiverad för att kunna vilja delta. Den intagne kan exempelvis ha för kort strafftid för att kunna fullfölja ett behandlingsprogram (Kv, 2020b).

Kriminalvården använder sig av ackrediterade behandlingsprogram. Det finns sex ackrediteringskriterier som granskas när ett behandlingsprogram ska bli ackrediterat. En tydlig förändringsmodell som beskriver hur behandlingsprogram ska åstadkomma förändringar hos klienterna är det första kriteriet (Kv, 2020a). Ett behandlingsprogram måste ange vilka klienter det riktar sig till för att behandlingen ska vara mest effektiv. Behandlingsprogrammen kan även användas för att minska risken för återfall i brott, därför bör programmet beskriva de dynamiska riskfaktorerna som det har som behandlingsmål (Kv, 2020a). Metoderna som används för att uppnå dessa behandlingsmål bör ha evidens i effekten av behandlingen. Sessionernas längd, frekvens och hur stort antal sessioner programmet bör omfatta för att uppnå effekt bör även finnas beskrivet för att ett behandlingsprogram ska ackrediteras (Kv, 2020a). En av förutsättningarna för att behandlingsprogram ska vara effektivt är dock att klienterna aktivt deltar och genomför hela programmet och att personalen visar ett engagemang för programmet. För att säkerställa att programmet håller en hög behandlingsintegritet ska programmet specificera hur programledare väljs ut, utbildas och certifieras för att adekvat kunna genomföra programmet (Kv, 2020a). Ett annat sätt att behålla den höga behandlingsintegriteten är att

programmets ackrediteringsansökan ska beskriva hur den lokala verksamheten av programmet stöds och kvalitetssäkras för bästa möjliga resultat. Ackrediterade behandlingsprogram måste utvärderas inom svenska Kriminalvården för att avgöra om programmet bedrivs på rätt sätt för att ge behandlingseffekter (Kv, 2020a).

Kriminalvården (2014) erbjuder behandlingsprogram som behandlar fem olika typer av problematik:

- Missbruksproblem
- Våldsproblem
- Partnervåld
- Sexualbrott
- Kriminell livsstil

För dömda med missbruks- och beroendeproblem erbjuds fem olika behandlingsprogram: 12-stepsprogrammet, prism (programme for reducing individual substance misuse), spelprogrammet, våga välja och ÅP (återfallsprevention). Av dessa fem behandlingsprogram för missbruk och beroende räknas spelprogrammet som ett kort program, som fristående program innefattar spelprogrammet endast åtta träffar (finns som både gruppträffar och individuellt). Programmet Våga välja kan också genomföras på 8–10 veckor (Kv, 2020b). För dömda med våldsproblematik finns också fem olika behandlingsprogram: entré, idap (integrated domestic abuse programme), RVP (relationsvåldsprogrammet, puls, och VPP (våldspreventivt program). Av dessa program kan Entré tillhöra gruppen korta program, eftersom längden Entré anpassas individuellt (Kv, 2020b). Även behandlingsprogrammet Puls kan erbjudas som ett kort program på åtta veckor. Kriminalvården har fem behandlingsprogram som är till för dömda med kriminell livsstil. Brottsbrytet, ETS (enhance thinking skills), och programmet one to one, alla dessa kräver ett fängelsestraff som är längre än en månad. MIK (motiverande samtal i Kriminalvården) är ett behandlingsprogram som är riktat till dömda med kriminell livsstil och programmet kan genomföras minst en vecka (Kv, 2020b). R&R2 ADHD är ett behandlingsprogram som är speciellt utformat för dömda som har diagnostiserats med ADHD och erbjuds både vid anstalter och inom frivården (Kv, 2020b). För kvinnor med kriminell livsstil och missbruk finns behandlingsprogrammet Vinn som kan genomföras på minst sju veckor (Kv, 2020b). För personer dömda för sexualbrott erbjöds tidigare behandlingsprogrammet ROS (relation och samlevnad). Men undersökningar har visat att

programmet ROS inte har uppnått önskade resultat (Kv, 2014) och har därför omformats till ett nytt behandlingsprogram för personer dömda för sexualbrott, Seif, som togs i bruk år 2019 (Kv, 2019).

Brottsförebyggande Rådet (Brå, 2015) har undersökt sysselsättningen i Sveriges anstalter. För att en aktivitet ska räknas som sysselsättning måste den vara schemalagd och handledas av personal. Kriminalvården har delat upp sina sysselsättningar i fem olika kategorier; arbetsdrift, service, utbildning, behandlingsprogram och ASV (annan strukturerad verksamhet). Intagnas veckoschema bygger på en sysselsättning, vanligast bland intagna är arbetsdrift (Brå, 2015). Arbetsdriften består oftast av någon form av produktion, exempelvis montering eller jordbruk. Under kategorin service faller sysselsättning som exempelvis städare eller arbete i köket vid anstalten. Under oktober 2013 hade hälften av de intagna arbetsdrift som grund för sitt veckoschema medan en tredjedel av de intagna hade service som grund för sitt veckoschema (Brå, 2015). Huvudsysselsättningen brukar även kombineras med en utbildning eller ett behandlingsprogram. Under oktober 2013 deltog en fjärdedel av intagna i behandlingsprogram och ungefär fyrtio procent av de intagna studerade. Ungefär hälften av de intagna deltar även i ASV (Brå, 2015). ASV kan bestå av praktisk arbetsträning eller gruppträningar eller andra dylika aktiviteter. ASV kan fylla upp hela dagar av de intagnas schema eller enstaka timmar (Brå, 2015). Intagna vid anstalt har rätt till sysselsättning och plikt att delta i sysselsättning. I dagens läge är det dock svårare för anstalterna att ordna sysselsättning till alla intagna än att de intagna inte vill delta i sysselsättningen (Brå, 2015). Detta märks exempelvis på att anstalter har definierat full sysselsättning som 30 timmar arbete per vecka istället för 40 timmar, och hälften av intagna har registrerad arbetsbrist (Brå, 2015).

Flera anstalter erbjuder yrkesförberedande utbildningar åt de intagna som en form av sysselsättning. Detta görs för att öka de intagnas förutsättningar på arbetsmarknaden vid frigång, och 90 procent av de yrkesförberedande utbildningarna bekostas av Arbetsförmedlingen (Brå, 2015). Efterfrågan på arbetsmarknadsutbildning är större än själva utbudet av utbildningar, men trots detta är det svårt att fylla alla platser på utbildningarna som ges (Brå, 2015). Inte tillräckligt lång strafftid för de intagna som vill delta och brist på de personliga förutsättningar som krävs för att fullfölja utbildningen uppges vara orsaker till att platserna inte fylls. Nästan hälften av de intagna som påbörjar en arbetsmarknadsutbildning fullföljer den inte (Brå, 2015).

Varje intagen har en verkställighetsplanering (VSP) där bland annat den intagnes livssituation, behov och riskbedömning finns dokumenterat. På basis av de behov som blivit identifierade i de intagnas VSP ska sysselsättningen anpassas. Brå (2015) har identifierad några svårigheter som Kriminalvården skulle kunna minska för att göra det lättare att individanpassa sysselsättningen. De som placerar de intagna vid anstalter saknar uppdaterad information om vilka anstalter som erbjuder vilken sysselsättning, vilket skulle underlätta att placera de intagna på anstalter som erbjuder den sysselsättning de önskar och behöver. Vissa av Kriminalvårdens anstalter och avdelningar saknar helt en viss typ av sysselsättning, vilket försvårar uppgiften att kunna erbjuda intagna den sysselsättning de behöver. Brå (2015) identifierade även att Kriminalvården kan påverka hur säkerhetskrav hindrar intagna från att delta i en viss typ av sysselsättning. Kriminalvården borde även kunna minska svårigheterna för de intagna med kort verkställighetstid, så att även de kan genomföra ett behandlingsprogram eller en utbildning. Brå (2015) fann även att det saknades sysselsättningsuppgifter som passade alla intagnas psykiska och fysiska förmågor. Även utbildning och behandlingsprogram för intagna utan kunskaper i svenska saknades. Motivationen för sysselsättning hos de intagna var låg, något som Kriminalvården kan påverka (Brå, 2015).

Metaanalyser av studier som har gjort på utbildning och behandlingsprogramms effekt på återfall visar på en positiv effekt av sysselsättning på återfall. De intagna som Brå (2015) har intervjuat visar att sysselsättningen är viktig för tiden i anstalt. Arbetet skapar normalitet för de intagna och hjälper dem att få rutiner som i sin tur gör att tiden på anstalten går snabbare (Brå, 2015). Sysselsättningen funkar även för att skapa en bättre relation mellan de intagna och anstaltspersonalen. En bättre relation mellan personalen och intagna underlättar för personalen att ha motiverande samtal med de intagna. Enligt Brå (2015) visar intervjuerna med de intagna även att konflikter på avdelningarna förebyggs genom sysselsättningen. Sysselsättningar som är schemalagda och som handleds av personal är även ersättningsberättigad vilket ger de intagna ett visst ekonomiskt utrymme om de deltar (Brå, 2015).

Brås (2015) undersökning visar även att över hälften av de villkorligt frigivna som deltog i undersökningen upplevde att utbildningen som de gått har ökat deras chanser att få arbete. Och över hälften av de som har gått behandlingsprogram upplevde att deras risk för återfall minskade tack vare behandlingen (Brå, 2015).

Ross, Quayle, Newman och Tanseys (2013) systematiska översikt över tio olika studier visar att behandlingar grundade på kognitiv beteendeterapi (KBT) ger positiva resultat för att

motverka återfall i brott och våldsamt beteende. Behandlingarna som studerades bestod av Relation-cultural therapy (RCT), KBT, dramaterapi, och aggression replacement therapy (ART). Behandlingarnas tidslängd varierade, en behandling bestod av en två-dagars kurs och en annan behandling bestod av 30 en timmes individuella sessioner. Behandlingen som bestod av en två-dagars kurs gjordes på manliga anstalts intagna och resultaten visade en signifikant minskning av ilska (Ross, et al., 2013). Detta visar på att det borde vara möjligt att erbjuda korta behandlingar även för dem som är kort tid vid anstalter.

Welsh och Rocque (2014) fann 22 skadliga effekter av individanpassade program utformade för att förebygga brottslighet. Teori fel, felaktigt genomförande, och avvikelser i utbildningarna identifierades som största orsakerna till programmens skadliga effekter.

1.3 Definitioner av centrala begrepp

Straffvärde är ett juridiskt begrepp som används för att beskriva ett brotts svårhet. Brotts svårhet bestäms med hänsyn till vilken skada eller fara brottet har orsakat. Ett brotts straffvärde har en avgörande betydelse då brottspåföljden bestäms. (Nationalencyklopedin, 2020). Rättsuppfattning är ett begrepp som används för att förklara vad som uppfattas som rätt och fel i viss kultur (Nationalencyklopedin, 2020b). Rättsmedvetande handlar om allmänhetens syn på lag och rätt (Nationalencyklopedin, 2020c). Enligt 1 kap. 1§ i Brottsbalken (SFS 1962:700) definieras brott som en gärning som beskrivs i brottsbalken eller annan lag och som är straffbar. En gärning anses vara ett brott endast om den begås uppsåtligen. Ett straff definieras i Brottsbalken (SFS 1962:700) 1 kap. 3§ böter, fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.

Med återfall menas då en individ som har avtjänat ett straff begår nytt brott och döms till en ny straffpåföljd. Brottsförebyggande rådets statistik över återfall studerar alla individer som har frigivits från anstalt, sluten ungdomsvård, rättspsykiatrisk vård, avslutat intensivövervakning med fotboja eller individer som har erhållit andra påföljder genom lagakraftvunnen dom eller beslut från åklagare. Alla dessa händelser kallas för ingångshändelser i Brottsförebyggande rådets statistik (Brå, 2019a). Med lagförda personer avses personer som har blivit dömda för brott. Tidigare belastningar syftar på vad personerna tidigare har blivit dömda för (Brå, 2019a).

1.4. Teorier om prevention

I samband med att en förövare blir dömd för ett brott, kan förövaren även få behandling eller stöd för att minska risken för återfall hos individen. Med tanken på detta kan man även se på

rehabilitering av förövare som en del av brottspreventionen (Sarnecki, 2015). Behandlingen bestäms på basis av vad som anses vara orsaken till brottsligheten (Sarnecki, 2015).

Allmänprevention kan vara direkt eller indirekt, direkt allmänprevention kallas även för allmän avskräckning. Med indirekt allmänprevention menas lagstiftningens norm- och moralbildande effekt på samhället (Sarnecki, 2015). Normerna som finns i ett samhälle påverkar lagarna genom att lagarna oftast grundar sig på normerna i samhället. I takt med att normerna i ett samhälle förändras, förändras även lagarna. Detta kan också leda till avkriminalisering. Lagar kan även påverka samhällets normer, exempelvis genom kriminalisering av ett beteende som sedan leder till att samhällets attityder gentemot detta beteende blir mera negativt och slutligen blir beteendet mera sällsynt i samhället (Sarnecki, 2015). Direkt allmänprevention är att förebygga straff genom hot om straff. Den direkta allmänpreventionen grundar sig på antagandet att det brottsliga beteendet är rationellt, en person begår brott om ”belöningen” av ett brott är större än de negativa konsekvenserna av själva brottet (Sarnecki, 2015). Den mest extrema form av direkt allmänprevention är dödsstraffet. Otalig forskning har gjorts på om dödsstraffet har effekt som avskräckning, men forskningen både visar på att den avskräckande effekten finns och inte finns. Det finns dock stora svårigheter med forskning kring effekten av avskräckande prevention. Avskräckningen har endast effekt om den som begår brott är rationell, ofta begås brott under inverkan av starka känslor eller alkohol- och narkotika (Sarnecki, 2015).

Individuell avskräckning riktar sig till den eller de som redan har begått brott och används för att minska risken för återfall hos dessa individer (Sarnecki, 2015). En person som redan har begått brott ska avskräckas att begå nya brottsliga handlingar genom att själv erfara hur bestraffningen sker. Problemen med den individuella avskräckningen är dock att en person som straffas för ett brott, kanske har begått många andra brott som denne inte straffats för och därför är inte bestraffningen i enlighet med egentliga antalet brott (Sarnecki, 2015). Många av brotten begås dock impulsivt och personen som begår dem överväger inte konsekvenserna av de brottsliga handlingarna överhuvudtaget (Sarnecki, 2015).

Effekterna av individuell avskräckning har forskats i genom att studera effekterna av fängelsestraff (Sarnecki, 2015). Brottsförebyggande rådet (Brå, 2019) gav ut kriminalstatistik som visade på 41 % återföll i brott inom tre år efter frigivning. Av kvinnor återföll 30 procent och av män återföll 43 procent (Brå, 2019). Av de som hade nio eller fler tidigare belastningar återföll hela 93 procent (Brå, 2019). Sedan år 2003 har andelen personer som återfaller minskat

med en procent i de flesta påföljds kategorier (Brå, 2019). De personer som dömts till en strafftid på mer än sex månader och högst ett år har återfallsandelen minskat mest, återfallsandelen ökade dock hos de som dömts till mer än två och högst sex månader (Brå, 2019).

Amerikanska forskningsresultat visar på att återfallsrisken korrelerar med straffets stränghet. Desto hårdare straff desto större risk för återfall (Sarnecki, 2015). Det är dock svårt att avgöra om straffets stränghet ökar återfall i brott på grund av att den individuella avskräckningen inte fungerar, för risken för återfall kanske skulle vara ännu högre om straffen var mildare eller om straffen avskaffades totalt (Sarnecki, 2015). De som har dömts till skyddstillsyn eller villkorlig dom återfaller mindre i brott än de som har dömts till frihetsberövande (Sarnecki, 2015). En studie (Bun, Kelaher, Sarafidis, Weatherburn, 2019) visar på att risken för att bli fast för ett brott är mera avskräckande än hur hårt straffet för brottet blir. Detta resultat kan ha en stor betydelse för hur strafftiden bestäms, både för lagstiftning och kostnader för fängelser (Bun, et al., 2019).

Genom inkapacitering oskadliggörs individen så att denne inte kan begå mera brott. Det handlar vanligen om att en person placeras på en institution (Sarnecki, 2015). Om personen hålls instängd i fängelse eller personens frihet begränsas på annat sätt hindras personen från att begå brott. Men även om en person begränsas genom att hamna i fängelse med högsta säkerhetsklass kan inkapaciteringen garanteras. Många fortsätter med brottslig aktivitet även i fängelse eller under permissioner (Sarnecki, 2015).

Kollektiv inkapacitering är generella oskadliggörande effekter i samhället som uppnås genom att personer som begår brott döms till frihetsberövande (Sarnecki, 2015). Selektiv inkapacitering är när personer som bedöms ha större risk för återfall än genomsnittet döms till längre frihetsberövande än genomsnittet (Sarnecki, 2015).

Främst utvärderingar av effekten av olika behandlingsprogram på risken för återfall har gjorts men också effekten av utbildning på risken för återfall har studerats (Brå, 2015). Dock saknas det stora utvärderingar av arbetsdriftens effekt på risken för återfall. Internationell forskning visar att behandlingsprogram för missbruk och brottsförebyggande behandlingsprogram har positiva effekter på återfall (Brå, 2015). Mitchell, et al. (2012) har gjort en metaanalys om behandlingar för drogmissbruk i fängelse och dess effekter på återfall. Behandlingarna för drogmissbruk som gjordes i anstalt visade kunna minska risken för återfall i brott och återfall i drogmissbruk med 15–17 procent (Mitchell, et al., 2012).

Genom att erbjuda dömda personer utbildning i fängelset kan man minska återfallen i brott. Därför ges möjligheten att studera och ta betyg under fängelsetiden för att de dömda personerna sedan ska ha större chans att få arbete (Kv, 2020c). Exempelvis fann Ellison, Szifis, Horan och Fox (2017) att utbildning minskar risken för återfall och ökar chanserna att bli anställd efter fängelse.

Genom att identifiera orsakerna till att en individ begår brott blir det lättare att avgöra vilka sorts åtgärder som bör tas för att individen ska bli rehabiliterad (Sarnecki, 2017). Behandlingsåtgärderna bör således väljas på basis av vad individen har för orsaker att begå brott (Sarnecki, 2017). Därför har Kriminalvården olika behandlingsprogram beroende på vilken problematik en individ har.

1.5. Statistik gällande psykiskt mående i anstalt

Frihetsberövandet är en stor belastning för en individ som kan utlösa självskadande beteende. Många som blir häktade lider av psykiska besvär och blir ofta häktade med restriktioner som gör att de häktade inte har möjlighet att ha kontakt med familj och vänner. Många som blir häktade eller intagna på anstalt kan även komma direkt från ett aktivt missbruk och därför sker självmordspreventivt arbete inom Kriminalvården (Kv, 2018). Under åren 2009-2017 skedde 43 dödsfall i och utanför häktet, och 66 dödsfall i och utanför anstalt. Exempelvis dödsfall vid sjukhus kan vara dödsfall utanför häktet och anstalten (Kv, 2018). Ungefär hälften av de 43 dödsfallen i och utanför häktet var självmord. Största delen av dödsfallen i och utanför anstalt skedde utanför anstalt (Kv, 2018). Endast 12 självmord skedde i anstalt under åren 2009–2017 (Kv, 2018).

Runeson och Haglund (2013) studerade 26 820 frigivna fångar under fem år för att identifiera vilka sårbara tidsperioder och vilka särskilda riskfaktorer det finns för dem som blivit frigivna gällande självmord. Under det första året efter frigivning begicks flest antal självmord. Av de frigivna fångarna hade 53,6 procent någon gång under sitt liv fått en psykiatrisk diagnos. Av de studerade frigivna fångarna hade 17,6 procent gjort ett tidigare självmordsförsök som hade krävt vård på sjukhus (Runeson & Haglund, 2013). Tidigare självmordsförsök, två frigivningar under studieperioden, Sverige som födelseland, och psykiatrisk historia identifierades som riskfaktorer för självmord efter frigivning. Speciellt psykotiska sjukdomar och substansmissbruk som psykiatrisk historia förknippades med en ökad självmordsrisk (Runeson & Haglund, 2013).

1.6 Statistik gällande återfall i brott

Effekterna av individuell avskräckning har forskats i genom att studera effekterna av fängelsestraff (Sarnecki, 2015). Brottsförebyggande rådet (2019a) gav ut kriminalstatistik som visade på 41 % återföll i brott inom tre år efter frigivning. Av kvinnor återföll 30 procent och av män återföll 43 procent (Brå, 2019a). Av de som hade nio eller fler tidigare belastningar återföll hela 93 procent (Brå, 2019a). Sedan år 2003 har andelen personer som återfaller minskat med en procent i de flesta påföljds kategorier (Brå, 2019a). De personer som dömts till en strafftid på mer än sex månader och högst ett år har återfallsandelen minskat mest, återfallsandelen ökade dock hos de som dömts till mer än två och högst sex månader (Brå, 2019a).

Statistiken visar på att de som tidigare har varit frihetsberövade ofta återfaller i brott och blir återigen frihetsberövade. Bland de återfallshändelser som gav frihetsberövande påföljder hade hela 55 procent tidigare blivit dömda till en frihetsberövande påföljd (Brå, 2019a). Bland personer i åldern 18–20 år som blivit dömda återföll 48 procent i brott, medan bland personer som är 60 år och äldre återföll endast 21 procent (Brå, 2019a).

Återfallsmönstret inom åldersgrupperna har ändrats något sedan år 2003. Återfallsandelen har minskat med en procent för vuxna i åldern 21–39 år och minskat med fyra procent för vuxna inom åldern 40–59 år (Brå, 2019a). Bland personer i åldern 15–17 år har återfallsandelen ökat med fyra procent och bland personer i åldern 18–20 år har återfallsandelen ökat med 2 procent (Brå, 2019a). Analys av statistiken visar att personer med 9 eller fler tidigare belastningar har nästan 25 gånger högre återfallsrisk än personer utan tidigare belastningar (Brå, 2019a). Analysen visar även att män har 54 procent större risk att återfalla i brott än kvinnor (Brå, 2019a). Precis efter frigivning från anstalt, utskrivning från rättsvård, och avslutad intensivövervakning med fotboja var risken att återfalla i brott som störst. Risken för att återfalla avtar successivt och risken för att återfalla i brott hade halverats för frigivna under de första sex månaderna (Brå, 2019a).

Risken för återfall ökar med antalet tidigare belastningar. Bland personer som hade 4–8 tidigare belastningar återföll hela 80 procent inom tre år (Brå, 2019a). Hos personer som minst 9 tidigare belastningar återföll hela 93 procent inom tre år (Brå, 2019a). Av de personer som blev dömda till fängelse som mest ingripande påföljd i en ingångshändelse år 2012 återföll 66 procent inom tre år (Brå, 2019a). De personer som blivit dömda till villkorlig dom med samhällstjänst som mest ingripande påföljd i ingångshändelse år 2012 återföll minst i brott. Men den höga återfallsstatistiken i jämförelse med påföljderna kan delvis förklaras med att de

som har begått grövre brott och har mer brottsbelastningar får mer ingripande påföljder. Domstolen tar i beaktande gärningspersonernas ålder och tidigare belastning när de utdömer straff (Brå, 2019a). Risken för återfall är störst för personer som fått frihetsberövande påföljder och risken för återfall är minst för personer som fått intensivövervakning som påföljd (Brå, 2019a).

Bland de som frigavs från anstalt under år 2012 var återfallsandelen störst hos dem som blivit dömda till en strafftid på mer än två och högst fyra månader, och hos dem som blivit dömda till en strafftid på mer än fyra och högst sex månader. Inom tre år hade 81 procent av de som blivit dömda till mer än fyra månader på anstalt återfallit i brott, och 82 procent av de som blivit dömda till högst sex månader på anstalt hade återfallit i brott inom tre år (Brå, 2019a). Hos personer som blivit utdömda till en strafftid på mer än fyra år hade minst andel återfallit i brott. Inom ett år hade endast 23 procent återfallit i brott och 40 procent återföll i brott inom tre år (Brå, 2019a). Denna statistik visar på att unga personer (18–20 år och 21–39 år) har störst riska för att återfalla i brott. Ju mera belastningar desto större risk att återfalla i brott inom tre år efter avtjänat straff (Brå, 2019a). De som blir dömda till fängelse och andra frihetsberövande påföljder har även störst risk för återfall. Detta tyder på att Kriminalvården har misslyckats med att minska risken för återfall för de med mest tidigare belastningar, unga personer och de som blivit dömda till frihetsberövande åtgärder.

Brottsförebyggande rådet (2017) har analyserat sin egen statistik och Kriminalvårdens statistik för att försöka förklara återfall i brott. Analysens resultat visar på att olika grupper (kön, ålder, tidigare belastningar, och strafftid) har olika risk för att återfalla i brott efter frigivning. Unga personer i ålder 18–20 år har större risk för att återfalla i brott och personer som är 60 år och äldre har mindre risk för att återfalla i brott. Brottsförebyggande rådets (2017) analys visar även att personer som blivit dömda till 2–6 månaders straff har en större risk att återfalla medan personer som blivit dömda till över två års strafftid har en mindre risk att återfalla efter frigivning (Brå, 2017). Speciellt personer dömda för sexualbrott har en mindre risk att återfalla i brott medan personer som blivit dömda för tillgreppsbrott har en större risk att återfalla efter frigivning (Brå, 2017). Detta trots att andelen dömda för sexualbrott har ökat (Brå, 2017). Både Brottsförebyggande rådet och Kriminalvårdens statistik visar på att återfallet från anstalt har minskat (Brå, 2017). Återfallsstatistiken visar på att män återfaller mera än vad kvinnor gör (Brå, 2017). Personer med en strafftid på två till sex månader återfaller mera i brott än personer med andra strafftider enligt Kriminalvårdens statistik (Brå, 2017).

1.7 Hypoteser och frågeställningar

Avhandlingens hypoteser är följande:

1. Man kan minska återfall med hjälp av rätt behandling för den intagne och genom att erbjuda utbildning.
2. Intagna får inte tillräckligt med hjälp av Kriminalvården.
3. De som har lång fängelsestid har större återfall.
4. De som har varit intagna vid anstalt har en negativ upplevelse av anstaltsvård.
5. Kriminalvården erbjuder inte tillräckligt mycket behandling för de som har korta fängelsestraff (under 3 månader).

Följande frågeställningar undersöktes också i avhandlingen:

- Sysselsätts intagna vid anstalter mera än tidigare?
- Mår intagna vid anstalt psykiskt dåligt?
- Återfaller personer med korta fängelsestraff mer än de personer som har långa fängelsestraff?
- Erbjuder Kriminalvården tillräckligt mycket utbildning och behandling åt de intagna?

2. Metod

Studiens hypoteser och frågeställningar ska besvaras genom en kvalitativ analys av foruminlägg gällande fängelse. Kvalitativ metodik användes för att samla in information för att få en djupare förståelse av personers upplevelser av fängelse (Holme & Solvang, 1991).

2.1 Sampel

Studien bygger på inlägg från Flashback, www.flashback.org. Flashback har många olika kategorier där användarna kan starta olika "trådar", som andra användare sedan kan svara på. De flesta användarna som valdes ut till studien hade skrivit i forumtråden "Hur var det att sitta i fängelse?". Forumtråden "Hur var det att sitta i fängelse?" startades år 2007 och det tillkommer nya inlägg i tråden ännu idag (9.4.2020) och tråden har över 7900 inlägg. Utgående från användarnas inlägg i tråden valdes sedan 50 användare som hade suttit i fängelse ut och alla deras inlägg på Flashback analyserades för att få en så omfattande bild som möjligt om användaren och dennes upplevelser av Kriminalvården. Användarnas upplevelser av Kriminalvården och fängelset analyserades och kategoriserades för att få en övergripande bild över hur Kriminalvården har lyckats med att skapa en miljö som förebygger återfall i brott. Användarna på Flashback.org kan endast identifieras genom vad de själva väljer att skriva ut. Det är därför svårt att avgöra vilket kön användarna har eller i vilken ålder de är. Men eftersom de flesta av inläggen handlar om manliga fängelser med endast manliga avdelningar, exempelvis anstalten Kumla och anstalten Hall, går det att dra slutsatsen att de flesta inläggen kommer från manliga användare. Av Sveriges 45 anstalter är sex anstalter avsedda endast för kvinnliga intagna (Kv, 2019b).

2.2 Procedur

Materialsökningen började med att försöka hitta forum som omfattade ämnet fängelse. Den första materialsökningen gjordes via Googles sökmotor och bestod av orden "forum+livet+efter+fängelse" den andra augusti 2019. Sökorden gav över två miljoner träffar. Majoriteten av träffarna hänvisade till Flashback.orgs forum. Sökningen gjordes därför om på Flashback.orgs hemsida och sökningen gav 326 olika forumtrådar med orden "livet efter fängelse". Därefter gjordes en till sökning på Flashback.org med orden "fängelse+rehabilitering", och sökningen gav 342 resultat. Forumtrådar utan svar och med endast 2-3 svar valdes bort. Forumtråden "hur var det att sitta i fängelse?" bestod av mest svar och det forumet valdes därför ut till vidare analys. Forumtrådens inlägg sorterades som relevanta och icke-relevanta inlägg relaterade till Kriminalvården och dess framgång i att

förebygga återfall i brott. På basis av inläggens innehåll valdes 50 användare ut och alla dessa användares inlägg på webbsidan Flashback analyserades. Antalet inlägg gjorda av varje användare varierade mellan 5 inlägg och över 3000 inlägg. De olika användarnas inlägg analyserades och relevanta inlägg sammanställdes för att få en så tydlig bild av användarnas upplevelse av Kriminalvården som möjligt. Först presenteras användarnas alias och hur många inlägg användaren har gjort på Flashback.org. Om användarna har skrivit ut att de har varit i fängelse flera gånger eller tidigare blivit dömda, har det antecknats som "ja" i kategorin "återfall". De användare som inte har skrivit ut något om tidigare domar eller tidigare fängelsestraff har antecknats som "okänt". Eftersom en person kan återfalla i brott under hela livets gång har det gjorts ett aktivt val att inte anteckna återfall som "nej".

Därefter har användarnas inlägg analyserats för att identifiera deras upplevelse av anstalter. Upplevelse av anstalt har kategoriserats som "positiv", "negativ" eller "okänt". För att undvika en personlig tolkning av inlägg, har många användares upplevelse av Kriminalvården beskrivits som "okänt" i analysen. Detta när upplevelserna endast beskrivs som neutrala eller användaren objektivt har beskrivit upplevelserna av Kriminalvården (exempelvis endast beskrivit tidschema på anstalten).

Inläggen har analyserats för att kunna identifiera om användarna har blivit erbjudna någon sorts sysselsättning under fängelsetiden. Till sysselsättningen har alla sorters utbildningar, alla behandlingar och annan sysselsättning räknats. Arbete har exkluderats ur kategorin sysselsättning eftersom alla anstalter i Sverige har arbetsplikt. Därefter har vilken typ av sysselsättning användaren har blivit erbjuden kategoriserats som "utbildning", "behandling" eller "behandling och utbildning".

Användarnas tid vid fängelset har analyserats och kategoriserats som "lång" och "kort". Till lång fängelsetid har straff som är sex månader eller längre kategoriserats. Kort fängelsetid är straff under sex månader. Användare som inte har definierat längden på sitt fängelsestraff har antecknats som "okänt".

Om användarna har upplevt att sysselsättningen som de blev erbjudna under sin tid i anstalt har motsvarat deras förväntningar har det antecknats som "ja", om inte "nej", om de inte har skrivit något om det har det antecknats som "okänt". Med kategorin "uppfyllde sysselsättningen i fängelset förväntningarna?" avses om personen upplevde att de fick den hjälp de behövde. Användarnas upplevelse av sysselsättningen har fått en skild kategori för att underlätta analysen. Upplevelserna av sysselsättningen kategoriseras med direkta citat från inläggen eller

endast en liten notering (såsom “ingen hjälp”) för att få en bättre översikt över sysselsättningarna.

Användarnas psykiska mående i anstalt har kategoriserats som “positivt”, “negativt” eller “okänt”. Användarnas psykiska mående i anstalt beskrivs som “okänt” i analysen om användaren inte har skrivit ut en personlig åsikt eller upplevelse om deras mentala hälsa. Nedan finns exempel på meningar som användes för att kategorisera användarnas psykiska mående:

“slutade med rättspsyk ett tag och inte fan blev man friskare efter några år på anstalt.”

“Efter muck så väntar depressionen...! Man får inte mycke hjälp av samhället....!”

Därefter kommer en skild kolumn där orsaker till det psykiska måendet i anstalt beskrivs utgående från inläggen. Den sista kategorin är personernas psykiska mående efter anstalt. Det har kategoriserats som “positivt”, “negativt” och “okänt”. Detta antecknades för att få en så täckande bild som möjligt över forum-användarna.

2.3 Mätningens reliabilitet och validitet

För att kunna dra slutsatser grundade på den insamlade data krävs att den är tillförlitlig (Kjellberg & Sörqvist, 2015). Reliabiliteten handlar om mätningens precision och om undersökningen går att upprepa (Kjellberg & Sörqvist, 2015). Eftersom all data i denna studie grundar sig på iakttagelser och uppfattningar om forumanvändarnas inlägg kan reliabiliteten diskuteras. Även om iakttagelserna och uppfattningarna har gjorts objektivt, kan forskaren omedvetet ha tolkat inläggen. Mätningen har validitetsbrister eftersom det inte har varit möjligt att kontrollera om forum-användarna faktiskt har avtjänat ett fängelsestraff. Det finns dock inget som tyder på att så inte varit fallet.

2.4. Etiska hänsyn

Eftersom användarna på Flashback endast behöver en aktiv mailadress för att registrera sig så kan man använda sidan anonymt. Men användarna har inte givit sin personliga tillåtelse att deras inlägg används. De har frivilligt skrivit sina åsikter och upplevelser på forum som vem som helst har tillgång till. Men anonyma forum bidrar även till att människor kanske vågar skriva mera öppet om sina erfarenheter och inte känner sig dömda. Det är heller inte möjligt att identifiera enskilda individer utgående från inläggen som citeras. Forum-användarna som har valts ut till studien har inte informerats om studien, eftersom detta inte varit möjligt pga. deras anonymitet. Urvalet av forum-användare har gjorts på basis av vad de har skrivit i forumen. Kvinnor är underrepresenterade i undersökningens sampel.

3. Resultat

3.1 Kriminalvårdens åtgärder för att minska återfall i relation till återfallsstatistiken

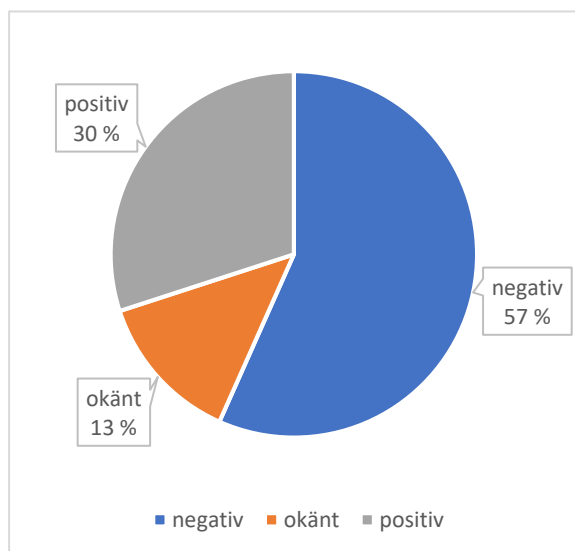
De flesta som återfaller i brott, återfaller redan inom några månader efter frigivning. Av de som frigives från anstalter återfaller hela 40 procent inom tre år (Brå, 2017). Kriminalvården försöker minska risken för återfall genom att erbjuda intagna vid anstalt olika utslussningsåtgärder redan i slutet av fängelsestraffen. Dessa utslussningsåtgärder ges för att underlätta övergången mellan anstalt och livet i frihet.

Trots försöken att underlätta övergången visar statistiken att Kriminalvården inte uppnår sina mål. Statistiken visar bland annat att unga personer har störst risk för återfall i brott. Ju mera tidigare belastningar en person har, desto större blir risken för återfall i brott redan inom tre år efter frigivning (Brå, 2019a). Personer som har blivit dömda till frihetsberövande åtgärder har störst risk för återfall i brott (Brå, 2019a). Detta tyder på att Kriminalvården inte har uppnått sina mål i att minska återfall i brott och att utslussnings åtgärderna inte underlättar övergången tillräckligt.

3.2. Slutsatser från intagnas upplevelser

Av de 50 Flashback användarna vars upplevelser användes till undersökningen återföll 30 i brott. De resterande 20 användarna antecknades som "Okänt" eftersom det inte fanns information om huruvida de återföll i brott eller inte. Några av användarna skrev i andra forumtrådar om brott som de nyligen begått (exempelvis köpt droger) men de antecknades ändå som "okänt" då de inte har skrivit ut att de har blivit dömda för det. Återfall antecknades som "okänt" eftersom det är omöjligt att veta om personen inte kommer att återfalla i brott någonsin igen. Man kan återfall när som helst under hela livet, därför har det inte tagits i beaktande när personen uttryckligen har skrivit att de inte tänker återfalla i brott igen.

Tiden vid anstalt kategoriserades som lång och kort. Fängelsestraff över sex månader definierades som lång tid, och fängelsestraff som var mindre än 6 månader definierades som kort tid. Hela 74 procent av användarna hade varit lång tid på anstalt, medan endast 14 procent hade kort tid.

Figur 1. Upplevelse av anstalt.

Upplevelsen av tiden vid anstalterna var mestadels negativ, 29 av 50 upplevde tiden negativt. Sju av användarnas upplevelser kunde inte kategoriseras, eftersom de endast beskrivit tiden vid anstalt objektivt (exempelvis beskrivit tidschemat vid anstalten), deras upplevelse kategoriserades därför som "okänt". Fjorton av forumanvändarna beskrev sin tid vid anstalt som positiv. Av de som upplevde tiden vid anstalt som negativ hade 34 procent återfall.

Elisabeth1965 (2015) " Ett svenskt fängelse är ett samhälle i samhället med egna lagar. Gissa om jag känner igen det du skriver! Självt blev jag knallad från öppen till slutet för att ha skrivit brev till min man där jag beskrev vardagen med mina fängelsekamrater. I min värld helt oskyldiga brev. Någon kände sig plötsligt "hotad" av mig. Det står inte i någon fängelseförordning att man inte får skriva om vad som helst i breven, särskilt när det är saker som man helt öppet pratar om på anstalten som när man muckar t.ex. Jag ville förstås överklaga förflyttningen till slutet men kunde inte eftersom jag "av säkerhetsskäl" inte fick veta vad jag egentligen anklagades för. Hur ska man då kunna överklaga? Är det här ett rättssamhälle? Nej, absolut inte! Jag pissar på fängelsesystemet!"

When6loves9 (2015) " Har själv suttit en längre tid i fängelse i början klass 1 och senare klass 2. Det du glömde att nämna var dock hur personalen eller "plitarna" hela tiden utövar pennalism och får bete sig hurfansomhelst utan några som helst konsekvenser regelrätta tjänstefel osv. Kan tex handla om att de avslår din permission eller "slarvar bort" permissionsansökan 3 timmar innan permission ska äga rum. Som ursäkt så hänvisar man hela tiden till paragrafer som inte existerar och att man har rätt att begära omprövning hos kriminalvården som tar typ några månader, vilket i sin tur är meningslöst då beslutet inte kommer ändras av KV. Ja då har man bara förvaltningsrätten

kvar och det tar ytterligare några månader, så de med kortare straff hinner mucka innan man fått svar på alla överklaganden.

För att summera så är Kriminalvården i Sverige är riktigt jävla värdelös! Du som intagen är en skit i deras ögon och du har inte ens några av de rättigheter som nämns i FNs deklaration om just mänskliga rättigheter.”

JesC (2011) ”Jag har precis blivit villkorligt frigiven från Hinseberg efter att ha avtjänat ett straff på 1 år och 2 månader. Gissa om jag mött på folk med fördomar mot Kriminalvården?!

Att kriminalvården inte skulle vara till någon hjälp för de intagna är skitsnack. Jag har aldrig fått så mycket hjälp som jag har fått under den tid jag levt under kriminalvårdens vingar. Tack vare dem har jag idag blivit drogfri och tagit tag i mina problem.

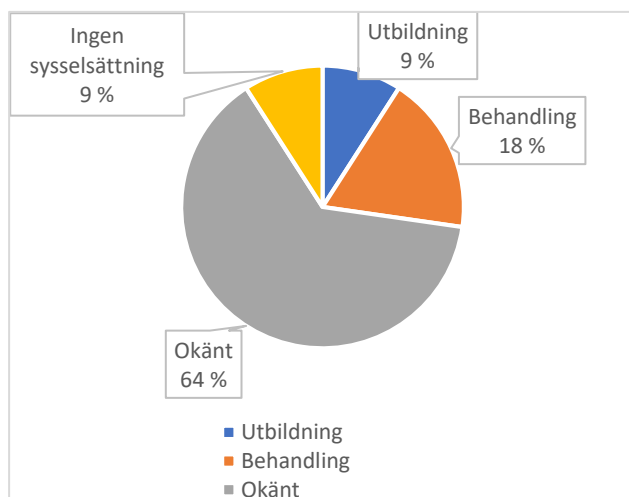
Visst är det så att de har brister i deras funktion ibland med vilken myndighet har inte det?

De intagna som gnäller är de intagna som från dag ett kommer in med en negativ attityd och den attityden beror på att de beskyller alla andra förutom dem själva för de brott de har begått.

Ge Kriminalvården lite kredit och visa att du vill ha deras hjälp, då kommer du också att få den!”

44 procent av forumanvändarna hade blivit erbjudna någon form av sysselsättning i anstalt. Arbete räknades inte som sysselsättning eftersom Sverige har arbetsplikt vid sina anstalter. Sysselsättningsformerna som identifierades var någon form av utbildning eller behandling. Endast 14 procent skrev uttryckligen att de inte blev erbjudna någon form av sysselsättning. Av de som blev erbjudna sysselsättning hade 28 procent återfall, men av alla forumanvändarna (50 personer) hade hela 28 procent återfall i brott.

Av de som blev erbjudna sysselsättning blev 14 procent erbjudna någon form av utbildning. Endast 4 procent av de som blev erbjudna utbildning hade återfall. Av de som blev erbjudna sysselsättning blev 28 procent erbjudna någon form av behandling. En av dessa blev erbjuden behandling via frivården men fick ingen hjälp vid anstalt.

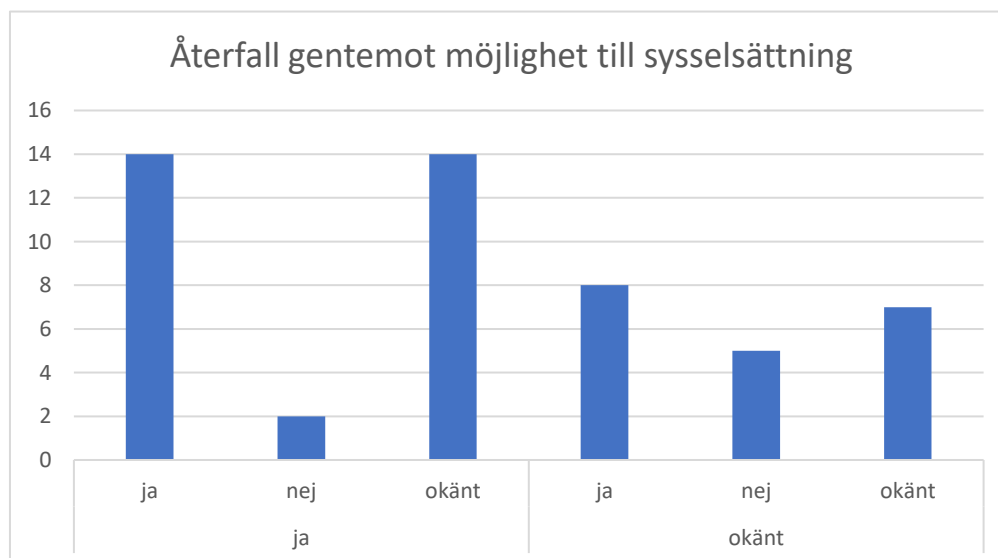
Figur 2. Sysselsättningsform vid anstalt.

Stearling_morrison (2014) "Har aldrig suttit på någon klass 1:a men har suttit på lite olika 2:or. Under själva anstalts tiden har jag aldrig upplevt någon typ av vård/rehabilitering, det fanns dock möjligheter att söka sej in på behandlingsavdelning på ett par

utav anstalterna, vilket säkert hade någon bättre form av rehabilitering. Dock har jag två gånger vid muck fått möjligheten att flytta rätt in på behandlingshem. Jag fick även särskild permission ena gången för att besöka behandlingshemmet som det var tänkt att jag skulle flytta in på. Den gången sket jag i det, men sista voltan satt jag bara två månader och ändå lyckades min kontaktman tillsammans med soc ordna så jag kunde flytta in direkt på ett bra behandlingshem, vilket antagligen räddade mitt liv. Jag tror det hänger mycket på soc i din kommun hur pass bra hjälp man får efter voltan."

Av de 28 procent som blev erbjudna behandling återföll 8 procent senare i brott.

Sanningenomkv (2017) "[...] Största lögnen är nog att man individanpassar sysselsättning och hur man sitter av sitt straff. Det gör dom inte.

Figur 3. Möjligheten till sysselsättning gentemot återfall.

Kriminalvården är idag en av Sveriges största producenter av diverse saker. Vi gjorde allifrån fruktlådor till systembolaget till bord till caféer. Därför är det viktigast för KV att alla intagna slavar så att de får sina grejjer sålda och därmed CASH in till staten. Det är därför en anstalt med 250 intagna kan ha typ 10 skolplatser för om fler går i skolan så är det inte tillräckligt många som jobbar.... och då får inte dom i pengar osv. Så visst kostar en intagen mycket pengar, men nog fan jobbar dom in en del i efterhand också.”

26 procent upplevde att sysselsättningen vid anstalten inte uppfyllde deras förväntningar, men även 26 procent upplevde att sysselsättningen uppfyllde deras förväntningar. Av de resterande 48 procent kunde det inte avgöras om de hade några förväntningar på sysselsättningen och deras upplevelse kategoriserades därför som “okänt”.

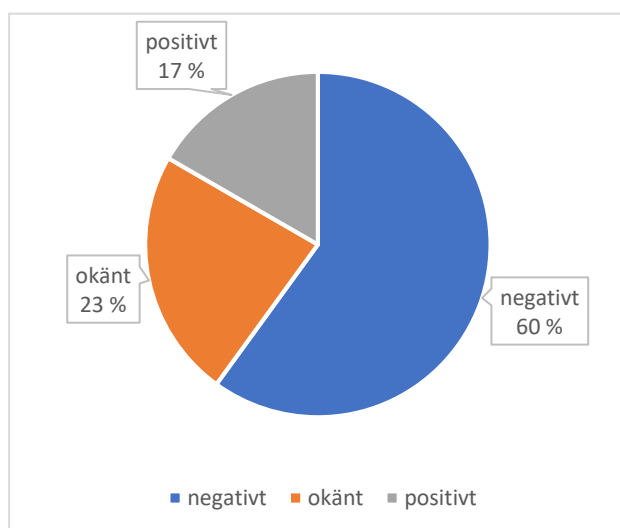
Maaac (2011) “studera är något jag proppagerat för starkt i mina tidigare inlägg. Men jag kan ju säga att kriminalvården gör det inte lätt för en som vill studera något seriöst. Jag påbörjade en utbildning på distans när jag var på slutet, men denna kunde jag inte fullfölja under min tid i fängelse eftersom det krävde att jag skulle vara uppkopplad till en server där uppgifter och övningar låg uppe. Och det nekades av ledningen. Så uppmuntrad blev man av dom.”

Durien (2017) “Intressant tråd. Jag har avtjänat ett straff efter att ha blivit dömd. Av integritetskäl kommer jag inte att ge den exakta tiden, jag satt mer än tre och mindre än fyra år. Som sexualbrottsdömd tillhör du nästan aldrig de yrkeskriminella, ändå kommer KV att behandla dig som en sådan. Att bara bli arresterad och häktad är ett trauma. I mitt fall kom jag aldrig mer tillbaka till den lgh. där jag bodde, mitt liv utarbetades och att fatta det tog tid. Jag är inte oskyldig vilket har gjort det meningsfullt att i ROS titta på den jag var. I mitt fall har KV hjälpt. [...] Det positiva? Jag fick hjälp och insikt om ett destruktivt beteende. Begå nya brott? Aldrig!!”

Knows (2008) “Har suttit och anser att det är en jävla förvaring och vuxen dagis. Skött mig iflera år och ser på det idag som helt bortkastad jävla tid, varken klokare eller rehabiliterad.”

Kingfreddie (2009) "Fick 4.5 år. Satt första 2 åren på Kumla, sen 6 mån på Halmstad och sen 6 mån på p34 (X-it i Malmö). Hela tiden flöt på bra, pluggade, tränade och spelade kort. Hur soft som helst. Satt hela tiden på avdelningar med självförvaltning vilket var jävligt bra. Maten är A och O när man sitter inne. Nån som frågade om man kunde måla tavlor... När jag satt på Kumla så var där en snubbe som kallade sig konstnär (fast jag målade bättre än han) och han hade fått tillstånd att ta in färger,dukar och staffli till ett speciellt låst rum där han kunde sitta. Men det är inte alltid det går att ordna. För det mesta säger dom nog nej, speciellt om du bara har kortare strafftid (under 4 år). Men på Halmstads behandlingsavdelning finns det däremot en skapande verkstad som man är i halva dagen. Där har dom allt du behöver för att måla. Både i olja och vattenbas. Samt massa annat. Soft som fan."

kaffevolta (2013) "Jag var på Halmstad under 2008 och det var skitbra där. Både deras behandlingsavdelning och normalavdelningen var bra. Avspänd stämning och inte mycket bråk. Jag hade tagit det istället för Borås vilken dag i veckan som helst."

Figur 4. Psykiskt mående vid anstalt.

60 procent av de som undersöktes upplevde negativt psykiskt mående under sin tid vid anstalt, medan endast 17 procent beskriver sitt psykiska mående som positivt under tiden i anstalt. Av de som undersöktes hade 23 procent inte beskrivit sitt psykiska mående under tiden i anstalten alls och beskrevs därför som "okänt" i analysen.

Centon (2013) "Exakt. Vissa klarar knappt öppna en dörr, de bara står och väntar på att någon ska öppna

den. Jag satt själv under en jobbig del av mitt liv och jag tyckte verkligen om det pga man slipper allt vad ansvar heter tex, det är som en egen liten värld där inne, ett eget samhälle där allt finns, läkare, tandläkare, arbete, kurser, bibliotek, biljard, ja allt... Samt vill man ha något så skriver man bara en

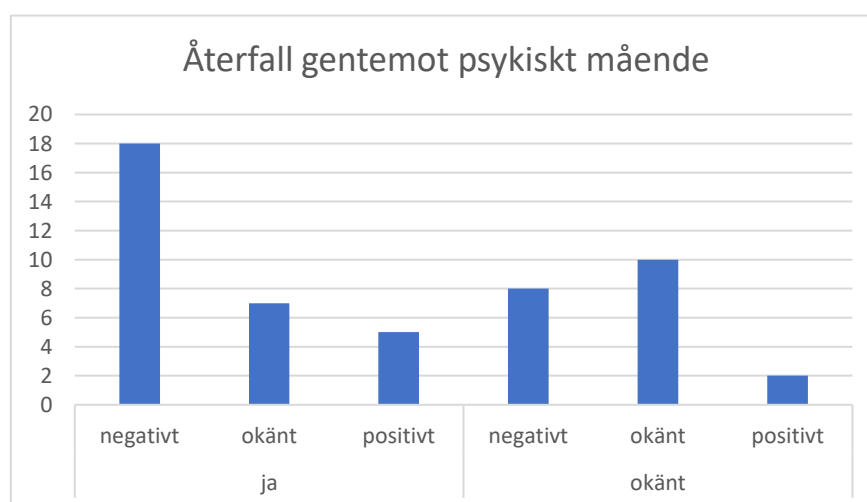
anhållan så fixar någon annan det. Man blir väckt på morgonen innan arbetet. Är det något så ropar plitarna i högtalarna bara...”

RoLLiT (2009) “Jag tyckte det var ganska schyst att sitta inne. Fick lår. Fördrev den med att gå massa program, och göra svetsutbildning. Satt på Kristianstad Ungdomsavg. Muckade för snart 2 månader sen och har väl ändrat lite på livet. Knarkar inte lika helvetes mycket som innan, och begår inga stora brott.”

Abb96 (2017) “Fick sitta av ett ganska långt straff när jag blev 18, blev häktad på min 18 årsdag den känslan var obeskrivlig.... Satt inlåst från jag va 18 tills jag vart 21 och kom i somras ut och efter det har livet gått åt mer åt helvete för varje dag som går. Finns inget jag kan göra åt det. Fängelse förstör livet och det hjälper inget alls.”

Visslaren (2010) “För mig var kåken utan tvekan det tråkigaste och psykiskt påfrestande jag varit med”.

Av de som hade återfall upplevde den största delen (36 procent) negativt psykiskt mående under tiden i anstalt, men hela 20 procent av de som upplevde positivt psykiskt mående efter sin tid i anstalt hade återfall.

Figur 5. Återfall gentemot psykiskt mående vid anstalt.

Undersökningen visar att de med lång fängelsestid har större chans för återfall (hela 50 procent hade återfall). Det bör dock beaktas att hela 74 procent av de som undersöktes hade lång fängelsestid vilket gör det svårt att dra en definitiv slutsats.

4. Diskussion

4.1 Sammanfattning av resultaten

Den första hypotesen för avhandlingen var att man kan minska återfall med hjälp av rätt behandling och utbildning åt intagna. Undersökningen visar att de som erbjuds utbildning har mindre risk för återfall och även att de som erbjuds behandling har mindre risk för återfall (även om procenten återfall för de som erbjöds behandling var något högre).

Många av de som undersöktes upplevde att de inte fick tillräcklig hjälp av Kriminalvården (22 % uppgav att de inte fick hjälp av Kriminalvården). Undersökningen visade även att den tredje hypotesen om att långa fängelsestraff korrelerar med större risk för återfall uppfylldes. Undersökningens resultat tyder även på att på att den större delen (58 %) av de undersökta har en negativ upplevelse av fängelse. Den femte hypotesen om att Kriminalvården inte erbjuder tillräckligt mycket behandling åt de som har kort fängelsetid kunde varken bekräftas eller förkastas på grund av det låga antalet med korta fängelsestraff. Sysselsättningen vid anstalt varierar, men största delen av de intagna deltar i någon form av sysselsättning.

Resultaten från undersökningen visar även på att de som är intagna vid anstalt mår psykiskt dåligt, och största orsaken till detta är missbruksproblematik. Eftersom undersökningens sampel var begränsat, visar inte resultaten på en signifikant skillnad i fängelsestraffens längd och återfall. Resultaten från undersökningen visar på att Kriminalvårdens utbud av utbildning och behandling är mycket begränsad.

4.2 Forskningens implikationer

Undersökningen tyder på att Kriminalvårdens utbud av utbildning inte tillgodoser de intagnas önskan att studera. I dagens läge erbjuds utbildning och behandlingsprogram i stor utsträckning endast till intagna med långa fängelsestraff. Man borde istället undersöka om det är möjligt att genomföra behandlingsprogram under en kort tid och således kunna erbjuda korta behandlingsprogram till de intagna med korta fängelsestraff. Kriminalvårdens behandlingsprogram borde även omformas och undersökas mera grundligt om de uppnår sina mål, det vill säga om behandlingsprogrammen bidrar till minskad risk i återfall.

Utbudet av utbildning borde även bli större för att kunna tillgodose så många intagna som möjligt. Antalet studieplatser per anstalt varierade kraftigt och många av de intagna ville studera men kunde inte för att de hade för korta straff eller behövde en mer avancerad utbildning än det

som erbjöds. Med hjälp av utbildning kan man minska risken för återfall och öka de intagnas chanser till att få anställning efter att ha avtjänat sitt straff.

Undersökningen tyder på att missbruk är det största problemet bland frigivna. Man borde därför undersöka hur man kunde göra frivården bättre. Detta kunde göras genom att bemöta de frigivna på ett bättre sätt och få en personlig kontakt med dem.

4.3 Forskningens begränsningar

Eftersom undersökningens sampel var mycket begränsat är det svårt att dra definitiva slutsatser om informationen som framkom. Det fanns även svårigheter med att värdera andra individers personliga upplevelser och kategorisera dem på ett adekvat sätt.

Svårigheter fanns även i att kunna förklara varför personerna återföll i brott utan att kunna intervjua dem. Svårt att avgöra om personerna faktiskt har suttit i fängelse eller om de hittar på då de är anonyma, vilket sänker validiteten i undersökningen.

Undersökningens sampel innehåller inte en jämn fördelning av användare som har suttit i fängelse under kort tid och lång tid. Försvåras att kunna dra slutsats gällande lång tid och kort tid.

Många av inläggen som analyserades var även över 10 år gamla. Detta ger en skev uppfattning om hur Kriminalvården fungerar i dagens läge eftersom Kriminalvården har genomgått många förändringar under de senaste 10 åren. Kriminalvården har exempelvis förbättrat sina behandlingar och utbildningar under de senaste 10 åren.

4.4. Förslag till fortsatt forskning

Hur skulle man kunna motverka återfall bättre? Eviga frågan: strängare straff eller bättre rehabilitering?

Får att få en bättre bild av återfall och Kriminalvårdens framgång krävs ett större forskningssamplet. Genom att intervjua intagna och frigivna skulle man få en tydligare bild av vad Kriminalvården lyckas med och vad Kriminalvården misslyckas med i frågan om återfall. Personliga intervjuer skulle möjliggöra att utvärdera intagna och frigivnas upplevelser grundligare. Ett sätt att utveckla utbildning och behandling till intagnas fördel skulle vara genom att utvecklingen sker i samråd med de intagna. Många av de intagna ansåg att de inte

fick den hjälp de behövde av Kriminalvården och personalen vid anstalterna, eller blev illa bemött av personalen. Framtida forskning skulle kunna göras på hur man behandlar intagna mera humant och om detta inverkar på risken för återfall. Genom att minska risken för återfall och få frigivna att hitta arbete efter anstaltsvistelse, skulle de frigivna kunna bli laglydiga medborgare som betalar skatt och således bli en tillgång till samhället istället för en belastning och kostnad. Många av de frigivna upplever utslussningsåtgärderna som Kriminalvården har som bristfälliga.

“TattooedFucker (2017) ”Utsluss är ett finare ord men i själva verket finns de ingen man släpps ut med en påse och för små kläder då man går upp i vikt.”.

Framtida forskning kunde därför med fördel fokusera på huruvida ökat stöd vid utslussning från anstalt kunde minska återfallsrisken.

Referenser

- Andersen, S., & Skarøhamar, T. (2013) Å måle gjentatt kriminalitet – hvem, hva og når?
<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/aa-maale-gjentatt-kriminalitet-hvem-hva-og-naar>
- Brottsbalken (SFS 1962:700). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015). *Arbete, utbildning och behandling i svenska anstalter - en studie om intagnas sysselsättning*. Rapport 2015:20. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2017). *Utvecklingen av återfall efter fängelse - beskrivning av Brås och Kriminalvårdens statistik och analys av en möjlig förklaring till minskningen*. Kortanalys 4/2017. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019a). *Kriminalstatistik 2012 - återfall i brott. Slutlig statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019b). *Kriminalstatistik 2018 - kriminalvård. Slutlig statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Bun, M., Kelaher, R., Sarafidis, V., & Weatherbun, D., (2019). Crime, deterrence and punishment revisited. *Empirical Economics*. doi:10.1007/s00181-019-01758-6.
- Ekström, L. (2000). *Återfall i brott - en översikt*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Ellison, M., Szifris, K., Horan, R., & Fox, C. (2017). A rapid evidence assessment of the effectiveness of prison education in reducing recidivism and increasing employment. *Probation Journal*, 64,108–128. doi:10.1177/0264550517699290.
- Fängelselagen (SPS 2010:610). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/fangelselag-2010610_sfs-2010-610.
- Holme, I. M., & Solvang, B. K., (1991). *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Iglesias, J. R., Semeshenko, V., Schneider, E. M., & Gordon, M. B., (2012). Crime and punishment: Does it pay to punish?. *Physica, A* 391, 3842–3950. doi:10.1016/j.physa.2012.03.001.
- Kjellberg, A, & Sörqvist, P. (2015). *Experimentell metodik för beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.
- Kriminalvården, Kv (2007). *Kriminalvårdens vision*. <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/kriminalvardens-uppdrag/kriminalvardens-vision/>

- Kriminalvården, Kv (2014). *Utvärdering av Kriminalvårdens behandlingsprogram*. Sammanfattningsrapport. Norrköping: Kriminalvården.
- Kriminalvården, Kv (2018). *KOS 2017 - Kriminalvård och statistik*. Norrköping: Kriminalvården.
- Kriminalvården, Kv (2019) *Nytt sexualbrottsprogram i kriminalvården*.
<https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/nyheter/2019/april/nytt-sexualbrottsprogram-i-kriminalvarden/>
- Kriminalvården, Kv (2019a). *Behandling och vård*.
<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/>
- Kriminalvården, Kv (2019b). *Fängelse.*:
<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/>
- Kriminalvården, Kv (2019c). *Kriminalvårdens etiska kod*.
https://www.kriminalvarden.se/globalassets/om_oss/upphandling/kriminalvardens-etiska-kod1.pdf
- Kriminalvården, Kv (2019d). *Kriminalvårdens vision*. <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/kriminalvardens-uppdrag/kriminalvardens-vision/>
- Kriminalvården, Kv (2019e) *Om kriminalvården*. www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden.
- Kriminalvården (2019f). *Nordisk statistik 2013-2017*. Kriminalvården, Norrköping.
- Kriminalvården, Kv (2020a). *Ackreditering av Kriminalvårdens behandlingsprogram*.
<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/behandlingsprogram/ackreditering/>
- Kriminalvården, Kv (2020b). *Behandlingsprogram*.
<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/behandlingsprogram/>
- Kriminalvården, Kv (2020c) *Utbildning och arbete*.
<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/utbildning-och-arbete/>
- Middlemass, K., M., & Smiley, C. (2016). Doing a bid: The construction of time as a punishment. *Prison Journal*, 96, 793–813. doi:10.1177/0032885516671872
- Mitchell O., Wilson D., & MacKenzie D. (2012). The effectiveness of incarceration-based drug treatment on criminal behavior: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews* 2012, 18.
- Nationalencyklopedin (2020). *Straffvärde*. <https://www-ne-se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/straffv%C3%A4rde>
- Nationalencyklopedin (2020b) *Rättsuppfattning*. <https://www-ne-se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/ordbok/svensk/r%C3%A4ttsuppfattning>

- Nationalencyklopedin (2020c). *Rättsmedvetande*. <https://www-nese.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/r%C3%A4ttsmedvetande>
- Ross J, Qualey E, Newman E, & Tansey L. (2013). The impact of psychological therapies on violent behaviour in clinical and forensic settings: a systematic review. *Aggression & Violent Behavior, 18*, 761–773. doi:10.1016/j.avb.2013.09.001
- Runeson B., & Haglund A. (2013). *Själv mord efter frigivning från fängelse*. Norrköping: Kriminalvården.
- Sarnecki, J. (2014). *Introduktion till kriminologi, volym I*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Sarnecki, J. (2015). *Introduktion till kriminologi, volym II*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Sarnecki, J. (2017). *Brottsligheten och samhället*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Van Ginneken, E., & Hayes, D. (2017). ‘Just’ punishment? Offenders’ views on the meaning and severity of punishment. *Criminology & Criminal Justice, 17*, 62–78. doi:10.1177/1748895816654204.
- Welsh, B., & Rocque, M. (2014). When crime prevention harms: a review of systematic reviews. *Journal of Experimental Criminology, 10*, 245–266. doi:10.1007/s11292-014-9199-2

Flashback referenser:

- Abb96 (2017). *Re: Fängelset förstörde mitt liv*. [online forum comment] <https://www.flashback.org/p62061484#p62061484>.
- Centon (2013). *Re: Hur var det att sitta i fängelse? Samlingstråd*. [online forum comment] <https://www.flashback.org/p43672409#p43672409>.
- Durien (2017). *Re: Har suttit i svensk fängelse för sexbrott - Hur funkar kriminalvården?*. [online forum comment] <https://www.flashback.org/p62552345#p62552345>.
- Elisabeth1965 (2015). *Re: Till alla er som ständigt drar repliken "Sveriges fängelser är lyxiga"* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/t2621345>.
- JesC (2011). *Re: Kriminalvården i Sverige* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p30132871#p30132871>.
- kaffevolta (2013). *Re: Hur var det att sitta i fängelse? Samlingstråd* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p41419328#p41419328>.

- Kingfreddie (2009). *Re: Hur var det att sitta i fängelse? Samlingstråd* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p18776386#p18776386>.
- Knows (2008). *Re: Hur var det att sitta i fängelse? Samlingstråd* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p13454444#p13454444>.
- Maaac (2011). *Re: Kriminalvården i Sverige* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p29545169#p29545169>.
- RoLLiT (2009). *Re: Hur var det att sitta i fängelse? Samlingstråd* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p19128122#p19128122>.
- Sanningenomkv (2017). *Re: Suttit i svensk fängelse för sexbrott – Hur funkar kriminalvården?* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/t2896313>.
- Stearling_morrison (2014). *Re: Hur var det att sitta i fängelse? Samlingstråd* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p50090633#p50090633>.
- TattooedFucker (2017). *Re: Suttit i svensk fängelse för sexbrott – Hur funkar kriminalvården?* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/t2896313>.
- Visslaren (2010). *Re: Hur var det att sitta i fängelse? Samlingstråd* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/p20960153#p20960153>.
- When6loves9 (2015). *Re: Till alla er som ständigt drar repliken "Sveriges fängelser är lyxiga"* [online forum comment]. <https://www.flashback.org/t2621345>.

Appendix

Fängelselagen i Sverige

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelserna avser

- placering (2 kap.),
- sysselsättning och ersättning (3 kap.),
- fritid (4 kap.),
- personliga tillhörigheter (5 kap.),
- vistelse i gemensamhet och avskildhet (6 kap.),
- besök och andra kontakter (7 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (8 kap.),
- hälso- och sjukvård (9 kap.),
- permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt (10 kap.),
- särskilda utslussningsåtgärder (11 kap.),
- varning och uppskjuten villkorlig frigivning (12 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (13-15 kap.).

2 § Den som är intagen i anstalt får under verkställigheten vistas utanför anstalten i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag. En intagen får under verkställigheten även vistas utanför anstalten om det sker med stöd av bestämmelser i annan lag om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer till en annan stat.

Som vistelse utanför anstalt anses inte att en intagen, genom Kriminalvårdens försorg, transporteras utanför en anstalt med anledning av att ett beslut enligt lagen ska verkställas.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 11 kap. 1 § första stycket 2-4 gäller inte 2-10 kap. Lag (2018:1259).

3 § Bestämmelser om när fängelsestraff får verkställas och hur strafftid ska beräknas finns i strafftidslagen (2018:1251). Lag (2018:1259).

Verkställighetens mål och utformning

4 § Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

5 § Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Verkställigheten ska, i den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott. För varje intagen ska det upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan.

Verkställigheten ska planeras och utformas efter samråd med den intagne och i samverkan med berörda myndigheter.

6 § Verkställigheten får inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Särskilda villkor för långtidsdömda

7 § För en intagen som avtjänar fängelse i lägst fyra år ska det, om det inte är uppenbart obehövt, beslutas om de särskilda villkor som av säkerhetsskäl är nödvändiga när det gäller

1. placering i anstalt,
2. vistelse utanför anstalt enligt 10 kap. 1 och 2 §§, och
3. särskilda utslussningsåtgärder enligt 11 kap. 1 §.

Om det finns särskilda skäl ska villkor enligt första stycket också beslutas för en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år.

8 § Prövning av vilka särskilda villkor som ska gälla för verkställigheten enligt 7 § ska ske så snart verkställigheten påbörjas eller annars när det finns behov av det. Villkoren ska omprövas när det finns anledning till det.

Ett beslut om placering, permission, särskild permission eller särskilda utslussningsåtgärder får inte meddelas i strid med de särskilda villkoren.

2 kap. Placering

Placering i anstalt

1 § En intagen får inte placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Vid beslut om placering ska, i den utsträckning det är möjligt, hänsyn tas till den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frigivningsplanering.

2 § En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det.

Placering av unga

3 § En intagen som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

Placering på säkerhetsavdelning

4 § En intagen får placeras på en avdelning med särskild hög grad av övervakning och kontroll (säkerhetsavdelning) om

1. det finns en varaktig risk för att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet, eller
2. det finns särskild anledning att anta att det behövs för att hindra den intagne från allvarlig brottslig verksamhet under vistelsen i anstalt.

Ett beslut om placering på en säkerhetsavdelning ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

Placering i häkte

4 a § I anslutning till omplacering får en intagen placeras i häkte

1. i avvaktan på anstaltsplacering, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten, eller
2. om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

Den intagne får i de fall som avses i första stycket tillfälligt placeras i polisarrest. Är den intagne under arton år får han eller hon placeras i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Lag (2018:1259).

4 b § Tiden i häkte med stöd av 4 a § första stycket får inte vara längre än nödvändigt och inte längre än sju dagar, om det inte finns särskilda skäl för en längre tid. Även om det finns särskilda skäl får tiden inte vara längre än trettio dagar.

Vid tillämpning av första stycket ska tid i polisarrest räknas som tid i häkte. Lag (2018:1259).

Tillstånd att ha spädbarn hos sig

5 § En intagen får medges att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

3 kap. Sysselsättning och ersättning

Den intagnes rätt till sysselsättning

1 § En intagen ska ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet.

Sysselsättningsplikt

2 § En intagen är skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne.

En intagen som uppbär ålderspension enligt socialförsäkringsbalken får inte åläggas någon sysselsättning.

En intagen som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt samma balk får åläggas sysselsättning bara av den art och den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

En intagen får inte åläggas att underkasta sig behandling av medicinsk karaktär.

Ersättning

3 § En intagen har rätt till ersättning från Kriminalvården om

1. han eller hon har utfört eller deltagit i anvisad sysselsättning, och
2. ersättning för sysselsättningen inte betalas ut av någon annan.

4 § Kriminalvården ska, för permissions- och frigivningsändamål, hålla inne en tiondel av den ersättning som avses i 3 §. Kriminalvården får i särskilda fall medge att den ersättning som hålls inne används för annat ändamål.

Ersättning som hålls inne ska betalas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

I fråga om den som är dömd till utvisning får ersättning som hålls inne enligt första stycket användas för betalning av en sådan resa som avses i 19 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716).

5 § Om en intagen uppsåtligen har skadat egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården, får Kriminalvården av den ersättning som avses i 3 § ta ut ett belopp som motsvarar kostnaderna för att ersätta eller på annat sätt återställa egendomen.

6 § Ersättning som avses i 3 § får inte utmätas.

4 kap. Fritid

Vistelse utomhus

1 § En intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Fritidssysselsättning

2 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning.

Utbud av massmedier

3 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden.

Religionsutövning

4 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion.

Förtroenderåd

5 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt sammanträda med andra intagna för överläggning i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna (förtroenderåd).

Ett förtroenderåd ska ges möjlighet att på lämpligt sätt överlägga med ledningen för anstalten.

5 kap. Personliga tillhörigheter

1 § En intagen får ta emot och inneha böcker, tidskrifter och tidningar, dock inte sådana som kan

1. äventyra ordningen eller säkerheten, eller
2. antas motverka den behandling som han eller hon genomgår.

I övrigt får en intagen ta emot och inneha de personliga tillhörigheter som är motiverade med hänsyn till att verkställigheten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt.

2 § Tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha får omhändertas och förvaras för den intagnes räkning.

Tillhörigheter som omhändertagits ska lämnas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

En intagen får inte utan särskilt medgivande disponera pass och pengar som omhändertagits enligt första stycket.

3 § Tillhörigheter som omhändertagits får på den intagnes bekostnad sändas till den adress där han eller hon är folkbokförd eller till annan adress som han eller hon anger.

4 § Lämnar en intagen kvar tillhörigheter i en anstalt ska tillhörigheterna förvaras där i tre månader från det att frihetsberövandet upphört. Om tillhörigheterna inte har hämtas ut inom denna tid, får de genom Kriminalvårdens försorg säljas eller, om det inte är möjligt, förstöras.

Om Kriminalvården har sålt en intagens tillhörigheter, har han eller hon rätt till skälig ersättning. Sådan ersättning får inte betalas ut med ett högre belopp än som har influtit vid försäljningen.

6 kap. Vistelse i gemensamhet och avskildhet

Gemensamhet

1 § En intagen ska under den tid då han eller hon är skyldig att utföra eller delta i sysselsättning vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte annat anges i denna lag eller följer av sysselsättningens särskilda beskaffenhet.

2 § En intagen ska ges möjlighet att på sin fritid vistas i gemensamhet, om inte annat anges i denna lag.

Avskildhet vid dygnsvila

3 § Intagna får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan.

Avskildhet på egen begäran

4 § En intagen får, om det är lämpligt, medges att på egen begäran hållas avskild från andra intagna.

Ett medgivande till avskildhet enligt första stycket ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

Avskildhet av ordnings- och säkerhetsskäl

5 § Intagna får tillfälligt hållas avskilda från varandra, om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

6 § En intagen får tillfälligt hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt på grund av att den intagne är våldsam eller berusad.

Om ett avskiljande enligt första stycket inte kan verkställas i anstalt, får den intagne placeras i häkte i högst två dygn.

7 § En intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt

1. med hänsyn till rikets säkerhet,
2. med hänsyn till att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården,
3. med hänsyn till att det finns en risk för att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet,
4. för att hindra att den intagne påverkar någon annan intagen att allvarligt störa ordningen i anstalten,

5. för att hindra att den intagne medverkar till att någon annan intagen får tillgång till alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, eller

6. för att hindra att den intagne allvarligt ofredar någon annan intagen.

Ett beslut om avskildhet enligt första stycket ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag.

Avskildhet vid utredning av misskötsamhet

8 § Under utredning av frågor enligt 12 kap. 1 § denna lag eller enligt 26 kap. 6 a och 7 §§ brottsbalken får en intagen tillfälligt hållas avskild från andra intagna i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras. Den intagne får inte hållas avskild under längre tid än fyra dygn.

En intagen som hålls avskild från andra intagna enligt första stycket får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation eller försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras.

Om ett avskiljande enligt första stycket inte kan verkställas i anstalt, får den intagne placeras i häkte. Lag (2018:1259).

Avskildhet vid kroppsbesiktning

9 § En intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

Läkarundersökning

10 § En intagen som hålls avskild från andra intagna på grund av att han eller hon uppträder våldsamt eller är farlig för sin egen säkerhet till liv eller hälsa ska undersökas av läkare så snart som möjligt. En intagen som av andra skäl hålls avskild från andra intagna ska undersökas av läkare om det behövs med hänsyn till den intagnes hälsotillstånd, dock minst en gång i månaden.

7 kap. Besök och andra kontakter

Besök

1 § En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

2 § Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att

1. personal övervakar besöket, eller
2. besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

Ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får kontrolleras endast om advokaten eller den intagne begär det.

3 § Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller yttlig kroppsbesiktning.

Elektronisk kommunikation

4 § En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

5 § Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas.

Försändelser

6 § En försändelse mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. Om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av en sådan försändelse till en intagen är oriktig, får försändelsen granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

7 § I andra fall än som avses i 6 § får en försändelse till eller från en intagen i anstalt granskas, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Syftet med granskningen ska vara att undersöka om försändelsen

1. innehåller något otillåtet föremål, eller
2. är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, ett planerat avvikande eller något annat liknande förfarande.

8 § En försändelse som har granskats ska, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

9 § Bestämmelserna i 6-8 §§ gäller även en försändelse till eller från en sammanslutning av intagna.

Gemensamma bestämmelser

10 § Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet.

I den utsträckning det behövs får upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

11 § Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta om undantag från bestämmelserna i detta kapitel, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

12 § Bestämmelser om att en intagen får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation och försändelser finns också i 6 kap. 8 § andra stycket.

8 kap. Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

Fotografering

1 § För att underlätta identifieringen av en intagen får fotografi tas av honom eller henne.

Kontroll av bostadsrum

2 § En intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter får kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Första stycket gäller även andra slutna förvaringsställen som den intagne disponerar.

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning

3 § Den som ska tas in i en anstalt ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon kommer till anstalten, om det inte är uppenbart obehövt.

4 § En intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

5 § En intagen får även i andra fall än som avses i 3 och 4 §§ kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

6 § En intagen är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

7 § Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får inte utföras eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Detta gäller dock inte

1. en kroppsvisitation som avses i 5 §,
2. en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks,
3. en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning, eller
4. en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas enligt 6 §.

Om det är nödvändigt får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevittnas av en kvinna även i andra fall än som avses i första stycket.

Omhändertagande av otillåtna föremål

8 § Alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor får omhändertas och förstöras

1. om de medförs av någon som ska tas in i en anstalt,
2. om de påträffas hos en intagen,
3. om de sänds till en intagen, eller
4. om de på annat sätt påträffas inom en anstalt och det inte finns någon känd ägare till dem.

Första stycket gäller även injektionssprutor, kanyler och andra föremål som är särskilt ägnade att användas vid narkotikamissbruk eller för annan befattningsmedel med narkotika.

9 § Ett föremål som påträffas i en anstalt får i andra fall än som avses i 8 § och 5 kap. 2 § omhändertas, om det kan antas att föremålet kommer att tas i beslag. Omhändertagandet ska så snart som möjligt anmälas till den som får besluta om beslag.

Fängsel

10 § En intagen får beläggas med fängsel

1. vid förflyttning inom anstalt och vid transport eller annan vistelse utanför anstalt, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, eller
2. om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

En läkare ska så snart som möjligt undersöka en intagen som belagts med fängsel enligt första stycket 2.

Allmän inpasseringskontroll

11 § Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt får Kriminalvården besluta att alla personer som passerar in i anstalten ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll ska vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Ett beslut om allmän inpasseringskontroll får gälla i högst tre månader.

Kriminalvården får i enskilda fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll, om det finns särskilda skäl.

Kontroll av fordon

12 § Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt, får ett fordon i anslutning till att det passerar in i eller ut ur anstalten genomsökas efter otillåtna föremål eller personer som utan tillåtelse försöker ta sig in i eller ut ur anstalten. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Befogenheter mot obehöriga personer

13 § En tjänsteman inom kriminalvården får avvisa eller avlägsna den som obehörigen försöker ta sig in i eller vägrar att lämna en anstalt.

Den som ska avlägsnas får i anslutning till ingripandet

1. kroppsvisiteras enligt 5 §, eller
2. beläggas med fängsel enligt 10 § första stycket 2.

Ett ingripande enligt första eller andra stycket ska dokumenteras.

9 kap. Hälso- och sjukvård

1 § En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i anstalten, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

2 § Bestämmelser om psykiatrisk tvångsvård för den som är intagen finns i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Bestämmelserna i 18-24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelserna i 8 § andra och tredje styckena lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Kriminalvården och regeringen att besluta om särskilda restriktioner för en viss intagen och i 8 a § ska tillämpas på en intagen som för frivillig psykiatrisk vård har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk vård. Lag (2014:524).

3 § Om en transport kan befaras skada den intagnes hälsa, ska läkares medgivande till transporten inhämtas.

10 kap. Permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt

Permission

1 § En intagen får, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (permission) om

1. minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats, och
2. det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

För en intagen som avtjänar ett livstidsstraff ska tiden enligt första stycket 1 bestämmas som om strafftiden är arton år.

Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att den tid som avses i första stycket 1 inte förflutit.

Särskild permission

2 § En intagen får, om det finns särskilt ömmande skäl, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (särskild permission) om

1. hans eller hennes behov av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses genom permission enligt 1 §, och
2. vistelsen utanför anstalt kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Inställelse vid domstol eller annan myndighet

3 § En intagen får tillfälligt vistas utanför anstalt om en myndighet begär att han eller hon ska inställa sig vid myndigheten. Sådan inställelse ska alltid ske om det är en domstol eller en övervakningsnämnd som begär att en intagen ska inställas.

Utredning om återfallsrisk

4 § En intagen som ska genomgå en utredning om risk för återfall i brottslighet enligt 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, får vistas utanför anstalt i den utsträckning som den myndighet som ansvarar för utredningen bedömer är nödvändig för att utredningen ska kunna genomföras.

Kontroll

5 § Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt 1-4 §§ ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 1 och 2 §§ får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera meddelade villkor.

Placering i häkte

6 § I anslutning till en vistelse utanför anstalt enligt 2-4 §§ och 9 kap. 1 § denna lag, 4 kap. 29, 29 a och 31 §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål samt 2 kap. 12 § och 3 kap. 3 § lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder får en intagen tillfälligt placeras i häkte, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl eller med hänsyn till transportförhållandena. Lag (2017:1013).

11 kap. Särskilda utslussningsåtgärder

Former av särskilda utslussningsåtgärder

1 § En intagen får, för att minska risken för att han eller hon återfaller i brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalt genom följande utslussningsåtgärder:

1. frigång enligt 2 §,
2. vårdvistelse enligt 3 §,
3. vistelse i halvvägshus enligt 4 §, och

4. utökad frigång enligt 5 §.

Vistelse utanför anstalt enligt första stycket 2-4 ska planeras så att den kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning.

Frigång

2 § Frigång innebär att en intagen under dagtid utanför anstalt utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Frigång får beviljas en intagen som har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

Vårdvistelse

3 § Vårdvistelse innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Vårdvistelse får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

Halvvägshus

4 § Vistelse i halvvägshus innebär att en intagen är placerad i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn.

Vistelse i halvvägshus får beviljas en intagen som har behov av särskilt stöd eller tillsyn om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig, och
3. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Den intagne får inte vistas utanför halvvägshuset annat än på särskilt bestämda tider.

Utökad frigång

5 § Utökad frigång innebär att en intagen under kontrollerade former avtjänar fängelsestraffet i sin bostad.

Utökad frigång får beviljas om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig,
3. han eller hon har tillgång till bostad, och
4. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Gemensamma bestämmelser

6 § /Upphör att gälla U:2020-07-01/ Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller meddela nya villkor.

Om det finns särskilda skäl, får Kriminalvården förena en vårdvistelse enligt 3 § med en föreskrift enligt 26 kap. 15 § första stycket 3 brottsbalken som ska gälla för tiden efter villkorlig frigivning. Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller meddela en ny föreskrift.

6 § /Träder i kraft I:2020-07-01/ Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminal-vården ändra, upphäva eller besluta nya villkor.

Om det finns särskilda skäl, får Kriminalvården förena en vårdvistelse enligt 3 § med en föreskrift enligt 26 kap. 16 § andra stycket 4 brottsbalken som ska gälla för tiden efter villkorlig

frigivning. Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller besluta en ny föreskrift. Lag (2019:463).

7 § Den som är beviljad en utslussningsåtgärd är skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

8 § Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska upphävas om

1. det inte längre finns förutsättningar för åtgärden, eller
2. den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

9 § Om ett tillstånd till en påbörjad utslussningsåtgärd upphävs, ska den intagne omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av straffet i anstalten.

10 § Kriminalvården får anlita ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse för verksamhet med halvvägshus.

11 § Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi enligt 10 § eller ett hem för vårdvistelse enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska

1. fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider,
2. samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt, och
3. omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

12 § Den som är anställd av eller har ett uppdrag hos ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse som bedriver sådan verksamhet som avses i 3 eller 4 §, får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sin anställning eller sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för att utreda och lagföra brott.

12 kap. Varning och uppskjuten villkorlig frigivning

Varning

1 § En intagen som bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten får tilldelas en varning.

Uppskjuten villkorlig frigivning

2 § Bestämmelser om att den villkorliga frigivningen kan skjutas upp finns i 26 kap. 6 a och 7 §§ brottsbalken. Lag (2018:1259).

Bestämmelser om handläggningen

3 § Frågor om varning enligt 1 § eller uppskjutande av villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 a och 7 §§ brottsbalken ska avgöras skyndsamt. Lag (2018:1259).

4 § Innan ett beslut om varning meddelas ska förhör hållas med den intagne.

5 § I mål och ärenden om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 a och 7 §§ brottsbalken ska ett offentligt biträde förordnas för den intagne, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Innan ett beslut om uppskjuten villkorlig frigivning meddelas ska den intagne ges tillfälle att yttra sig. Lag (2018:1259).

12 a kap.

Avbrott i verkställigheten

1 § Om verkställigheten avbryts ska den tid under vilken avbrottet varat inte räknas som verkställd tid.

Verkställigheten anses inte avbruten om en intagen häktas med anledning av misstanke om brott eller med anledning av brott som prövats i ett mål eller som en påföljd avser. Lag (2018:1259).

2 § Frågor om avbrott i verkställigheten med anledning av att en intagen avvikit ska prövas utan dröjsmål när verkställigheten återupptas. Lag (2018:1259).

3 § Innan ett beslut om avbrott i verkställigheten enligt 2 § meddelas ska förhör hållas med den intagne. Lag (2018:1259).

13 kap. Beslut

1 § Ett beslut enligt denna lag fattas av Kriminalvården, om inte annat följer av 3, 4 eller 6 §.

2 § Ett beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

3 § En fråga om att upphäva ett tillstånd till en påbörjad vårdvistelse, en vistelse i halvvägshus eller en utökad frigång prövas av en övervakningsnämnd efter en anmälan av Kriminalvården. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning.

4 § I fall som avses i 3 § får Kriminalvården omedelbart upphäva tillståndet i avvaktan på övervakningsnämndens prövning.

Kriminalvårdens beslut ska omedelbart underställas övervakningsnämnden. Övervakningsnämnden ska senast den första arbetsdagen efter den dag då Kriminalvårdens beslut meddelades pröva om beslutet ska bestå, i avvaktan på den slutliga prövningen. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör det att gälla. Nämnden ska skyndsamt ta upp frågan till slutlig prövning.

5 § En fråga om att upphäva ett tillstånd till en utslussningsåtgärd enligt

3 och 4 §§ prövas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den intagne är inskriven är beläget. Om det finns särskilda skäl, får en annan övervakningsnämnd pröva en sådan fråga.

6 § Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta att ett ärende om vistelse utanför anstalt ska överlämnas till regeringens prövning, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

14 kap. Överklagande

1 § Kriminalvårdens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 5 §.

Ett beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den anstalt, det häkte eller det frivårdskontor är beläget där den klagande var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2 § Ett beslut får inte överklagas enligt 1 § första stycket innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt första stycket får beslutet inte ändras till den klagandes nackdel.

3 § En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den klagande ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

Kriminalvården prövar om skrivelsen med begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om skrivelsen har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den klagande felaktig underrättelse om hur man begär omprövning.

4 § En övervakningsnämnds beslut enligt 13 kap. 3 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Övervakningsnämnden ska inte vara part i domstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

5 § Ett beslut om vistelse utanför anstalt för en intagen som regeringen har meddelat ett förordnande för enligt 7 kap. 11 § får överklagas till regeringen.

15 kap. Övriga bestämmelser

Straff

1 § Den som olovligen överlämnar eller försöker överlämna ett vapen eller annat farligt föremål till en intagen döms till böter eller fängelse i högst ett år, om inte gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

2 § Den som till en intagen lämnar alkohol eller annat berusningsmedel eller injektionsspruta eller kanyl som kan användas vid narkotikamissbruk döms till böter eller fängelse i högst sex månader, om inte gärningen är belagd med strängare straff i annan lag. Detsamma gäller den som på annat sätt hjälper en intagen att få tillgång till sådant berusningsmedel eller föremål.

Förpassning

2 a § Påträffas en intagen som avvikit ska han eller hon återföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten ska förpassa den intagne till ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.

Vad som sägs i 2 kap. 4 a § första stycket 2 och andra stycket samt 4 b § ska gälla också beträffande den som enligt första stycket ska återföras till den kriminalvårdsanstalt från vilken han eller hon avvek. Lag (2018:1259).

Bevakningsföretag

3 § Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning i företaget, utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen ska vistas utanför en anstalt. Om det finns särskilda skäl, får ett sådant förordnande avse vissa bevakningsuppgifter inom en anstalt. I förordnandet ska uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

4 § En väktare med ett förordnande enligt 3 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för att utreda och lagföra brott.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hjälp vid transport

4 a § Om det på grund av risk för fritagning eller av någon annan särskild anledning behövs för att en transport ska kunna genomföras på ett betryggande sätt, får Kriminalvården begära hjälp av Polismyndigheten. Lag (2017:124).

Verkställighetsföreskrifter

5 § Föreskrifter om verkställighet av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.